

форм, на інститутах мирових посередників і земських начальників, а також на інноваціях дворянства у галузі сільського господарства. Досить показовою (причому у багатьох планах) є авторська трактовка сприйняття дворянством фактично "спущених зверху" змін, яких їхній традиційний устрій зазнав у наслідок емансипації селянства: "Переважає більшість дворян Катеринославської губернії, хто щиро, а хто, через обов'язок, позитивно поставився до намірів самодержавної влади змінити систему соціальних відносин. Лише незначна кількість поміщиків не погодилась з положеннями реформи, запропонованої імперським урядом. Втім і вони не заперечували необхідності змін, просто, на їх переконання, характер змін мав бути не настільки радикальним".

Переважно все той же період "великих реформ" розглядається і в розділі "Дворянство в нових умовах соціальної взаємодії", але тут пан Кочергін концентрується саме на комунікації дворян Катеринославщини з іншими соціальними групами ("класами") та двома етнічними групами. Тож спочатку автор аналізує роль дворян у системі установ земського самоврядування, а потім у підрозділі "Дворяни в системі соціально-етнічних координат" відводить окремі структурні складові взаєминам дворянства із: а) селянством; б) органами міського самоврядування; в) євреями; г) німецькими колоністами. Вочевидь, впадають в очі прогалини такої структури, з якої випущений, скажімо, спеціальний аналіз змінених реалій взаємин дворян як із духовенством, купецтвом та буржуазією, так і з іншими, окрім євреїв та "німців", етнічними групами регіону. Звичайно, мається на увазі перш за все взаємодія поза рамками органів земського та міського самоврядування. Частково ця прогалина компенсується у наступному структурному підрозділі роботи.

Окремий, хоча й найлаконічніший, розділ монографії відведений аналізу ролі дворянства Катеринославщини в соціокультурній практиці пореформеного періоду. При тому, що в історіографії існують різні підходи до

змісту понять "соціокультурні процеси", "соціокультурна практика", Ігор Кочергін зосереджується лише на двох ключових аспектах: благодійності та освіти. Поміж іншого, автор приходить до висновку, що добродійна та просвітницька діяльність дворянства набули певної актуалізації на тлі його негласного суперництва саме з купецтвом та "підприємницьким класом".

Серед загальних висновків про монографію в контексті все тих же питань про "імперський спадок" і про оцінку зв'язку дворянства Півдня із українською традицією на особливу увагу заслуговують тези автора про те, що в регіоні "не існувало усталених традицій місцевого шляхетства, генеза якого була штучно перервана наприкінці XVIII ст.", і дворянство Катеринославщини "формувався на базі поліетнічного прийшлого елемента на рубежі XVIII-XIX ст., який не мав стійкого зв'язку з регіональною (національною) традицією", що не могло не накласти відбиток на еволюцію верстви у пореформений період.

Важливим доповненням основної частини монографії стали подані у додатках біографії восьми предводителів дворянства Катеринославської губернії (при цьому в одних випадках вміщений авторський текст, а в інших опубліковані формулярні списки про службу відповідних дворян). До додатків увійшли і таблиці зі списками кандидатів на посаду предводителів дворянства Катеринославської губернії і самих губернських предводителів, а також списки повітових предводителів дворянства за 1861-1917 рр., дворян-землевласників Катеринославщини 1860-1861 рр., мирових посередників губернії 1861-1870 рр., земських начальників губернії станом на 1890 р., списки попечителів навчальних закладів Катеринославщини.

Знаково, що багата на фактографічний матеріал монографія Ігоря Кочергіна випущена у серії "DNIPROVIANA" в рамках видавничого проекту "Пам'ять міста", причому, як можна зрозуміти зі "Вступу", її фінансування взяло на себе саме дніпропетровське видавництво "Герда".

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АРХІРЕЙСЬКИЙ Д. В. - д. і. н., доцент, професор кафедри східноєвропейської історії Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

ВАСИЛЕНКО В. О. - д. і. н., професор кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ "Національний гірничий університет"

ГРАБОВСЬКА І. М. - к. філософ. н., старший науковий співробітник Центру українознавства філософського факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка

КОВАЛЕНКО О. С. - студент-магістр історичного факультету Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

КОВАЛЬОВ Д. В. - аспірант кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ "Національний гірничий університет"

КРАВЧЕНКО Є. О. - студент-магістр історичного факультету Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

ЛЕСИК Л. В. - магістр історії, вчитель історії та правознавства Ніжинської загальноосвітньої школи №12

ЛИМАН І. - д. і. н., професор, завідувач кафедри історії України Бердянського державного педагогічного університету

МАЗУРЕНКО І. В. - старший науковий співробітник музею "Літературне Придніпров'я"

МАРГУЛОВ А. Х. - д. і. н., доцент, професор кафедри української філології і культури Донецького національного університету (м. Вінниця)

НІКІТЄВ О. Ф. - д. і. н., професор кафедри історії України Дніпропетровського на-

ціонального університету ім. Олеся Гончара

ПРОКОПОВ В. Ю. - аспірант кафедри історії України Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

СЛОБОДЯНЮК М. А. - к. і. н., доцент кафедри українознавства Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна

ТЕСЛЕНКО О. І. - аспірантка кафедри всевітньої історії Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

ТИМКІВС А. А. - аспірант кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка

ЧЕНЦОВА Н. В. - к. і. н., професор кафедри історії та політичної теорії ДВНЗ "Національний гірничий університет"

ШАХРАЙЧУК І. А. - к. і. н., доцент кафедри історії України Дніпропетровського національного університету ім. Олеся Гончара

